

דוח משוב לסטודנט

מזהה סטודנט 404138
מזהה מבחן 001000276846
תאריך בחינה יום חמישי, 12 בספט' 2024
שם קורס משפט וחברה
מרצה ד"ר תותרי ג'וראן מנאל

ציון מבחן סופי	ציון מבחן מחושב	ציון מבחן מקורי	ציון מבחן פתוחות	פקטור
92.00	88.00	88.00	88.00	4.00

סיכום

מספר שאלה	הערות	ניקוד	ניקוד מירבי
1	תשובה טובה.	46.00	50.00
2	יפה.	26.00	30.00
3		16.00	20.00
4			1.00

תשובה נכונה ✓ תשובה חלקית ✓ תשובה שגויה ✗ לא נענתה

אוניברסיטת בר אילן

הפקולטה למשפטים

מבחן בקורס משפט וחברה

מועד ב', תשפ"ד

מרצה: ד"ר מנאל תותרי-ג'ובראן

מתרגל הקורס: עו"ד אור תמר

מס' קורס: 99109-01

בחינה בחומר סגור

הנחיות כלליות לפתרון

- המבחן הוא בחומר סגור - השימוש בכל סוג של חומר עזר אסור.
- משך הבחינה – שעתיים. לא תינתן הארכת זמן.
- המבחן מורכב משלוש שאלות:
 - o משקלה של שאלה 1 הוא 50% מציון הבחינה.
 - o משקלה של שאלה 2 הוא 30% מציון הבחינה.
 - o משקלה של שאלה 3 הוא 20% מציון הבחינה.
- מומלץ מאוד לקרוא בעיון את השאלות לפני פתרון הבחינה.
- חובה ליישם את החומר והתיאוריות שנלמדו ולא להסתפק רק בהצגתם.
- אין לחרוג בשום פנים ממגבלת המקום, חריגות לא תקראנה, ולא תבדקנה!
- יש להתייחס לחומר הרלוונטי בלבד הנלמד בכיתה.
- חשוב להביע עמדה בהתבסס על חומר הקריאה והחומר הנלמד בשיעורים.

בהצלחה!

שאלה 1, מגבלת מקום עד 550 מלים (למגישים בכתב יד 30 שורות) (50% מציון הבחינה)

בכתבה שצוטטה לאחרונה נכתב:

פרשנות

מאחורי אונס ורצח הרופאה בהודו, ניצבת מערכת שלמה של תרבות שמאפשרת אלימות מגדרית. 77 שנה לאחר שהשתחררו מהשלטון הבריטי, ולאחר עשרות שנים של מלחמה בעוני, הצעד המתבקש הבא של הודו יהיה השחרור מהפטריארכיה.

בעוד הודו חוגגת 77 שנות עצמאות, נשים ברחבי המדינה גדשו את הרחובות הסואנים בדרישה לצדק עבור רופאה מתמחה בת 31 — שנאנסה ונרצחה לפני כשבועיים, כשביקשה לנוח במהלך משמרת בבית חולים ממשלתי בעיר קולקטה. נשים בהודו הפכו בעל כורחן לסמל לכישלונה של המדינה השמרנית בהתמודדות עם אלימות מגדרית. שורשיה של תופעת האונס בהודו הם רבים. ניתן למנות עמם את המצב הכלכלי והיעדר ההשכלה, אך אלמנט משמעותי לא פחות הוא הנורמות התרבותיות והמסורות, לפיהן גברים גדלים בעולם שבו קיומם עדיף על זה של נשים. נראה כי לאחר שהשתחררה מהשלטון הקולוניאלי, ולאחר עשרות שנים של חיפוש מתמשך אחר שחרור מהעוני, הצורך של הודו להשתחרר מהפטריארכיה ("פורוש פראדן", בהינדי), הוא הצעד המתבקש הבא.

בזמן שהודו המודרנית מתפתחת, שוכנת לצדה חברה פטריארכלית. לצד העלייה בשיעורי האוריינות, הגישה להשכלה גבוהה, ושינויים בחוק לטובת נשים, אדוני הארץ נותרו הגברים. תקריות מחרידות של אלימות על רקע מגדרי משמשות תזכורת לחברה ששורשיה במבנים פטריארכליים, שהעניקו עדיפות לגברים במשך מאות שנים.

ההינדואיזם מלמד שגברים ונשים שווים, והדת לא מתייחסת בעין יפה לאלימות כלפי נשים, אך פרשנויות תרבותיות של מיתוסים הינדואיים מחזקות אמונות המנציחות תקיפות מיניות. האסכולה הברהמינית רואה במיניות הנשית התגלמות של השקאטי, "האנרגיה האלוהית", כאנרגיה שהחברה צריכה לרסן. לפי התפיסה, הדרך הראויה לכך היא אימהות במסגרת נישואים.

מערכת הקאסטות וסכסוכים בין קהילות הפכו את האלימות המגדרית לשכיחה אף יותר. על פי חוקי התרבות המקומיים, כבוד המשפחה נקבע לפי מעשיה של הבת: אם היא מכסה את גופה, מקפידה על התנזרות לפני נישואיה ומצייתת לבעלה, משפחתה זוכה להערכה. אך בשל תפקידה כמגלמת את כבוד המשפחה, היא גם עשויה להיענש על מעשיהם של הגברים.

לפי רשומות הלשכה הלאומית בהודו מ-2022, כ-90 מקרי אונס מדווחים מדי יום. עם זאת, ההערכה היא שמרבית המקרים לא מדווחים. גם מערכת המשפט בהודו מהווה מכשול, בשל שיעורי הרשעה נמוכים ופרקי הזמן הממושכים של עיבוד תיקי תקיפה מינית — שנגררים לאורך שנים.

בחרו בשתי גישות שמתאימות לניתוח הידיעה לעיל ביחסי הגומלין של משפט וחברה.

לפי גישה זו, מערכת המשפט משקפת את המנהג והתרבות הקיימים במדינה. כל **חוק והחלטה מדינית משקפים או נוצרים עקב מנהג קיים**. גישה זו יוצאת מנקודת הנחה כי החברה היא **הומוגנית** וכי ישנה תרבות אחת מרכזית שלפיה מערכת המשפט מופעלת. לפי גישה זו ישנה **התמסדות כפולה**: הראשונה היא קבלת המנהג ע"י החברה והשנייה היא הסדרתה בחוק. ההסדרה בחוק למעשה מאפשרת את האכיפה של המנהג ויצירת סדר חברתי על פי התרבות הקיימת. כמו כן מערכת המשפט אחראית על לפתרון סכסוכים והקצאת משאבים.

מה קורה כשחוק אינו משקף מנהג? יש לכך 2 פתרונות: האחד, הוא כי חוק אינו ישקף מנהג שנועד לכישלון והשני הוא כי המשפט נמצא תמיד פאזה אחת מאחורי החברה והוא צריך לשאוף לצמצם את הפער.

גישה זו מעלה ביקורות רבות, ישנם **מנהגים שאבד עליהם הקלח** וחברה מודרנית אינה נוהגת בהם יותר-לדוגמה בפס"ד פלונית בו דנו על התעללות והכאת ילדים השופטת בייניש תיארה מנהג זה ככזה שאבד עליו הקלח. ביקורת נוספת היא כי שיטת משפט שכזו למעשה **מקבעת מעמדות ומנהגים לא מוסריים וצודקים**, לדוגמה מאמרה של יופי תירוש על אונס בין בני זוג.

במקרה דנן, ניתן לראות כי התרבות הקיימת הינה תרבות פטריארכלית שמייחסת את כבוד המשפחה להתנהגותה של האישה וכי תרבות האונס היא דבר נפוץ. תרבות זו מגולמת ע"י מערכת המשפט בכך שיש **שיעורי הרשעה נמוכים וזמן ממושך לטיפול בתקינים**. כלומר, מערכת האכיפה והחוק משקפת את המנהג הקיים ומאפשרת לתרבות האונס להימשך- **יחס מערכת המשפט ושיעורי ההרשעה הנמוכים הם אלו שמובילים גם לפחות דיווחים**. בדומה למאמר יופי תירוש, במקרה זה בא לידי ביטוי עמדה לפיה לגבר מעמד עליון והאישה היא מושא וכלי בידיהם. הדרישה לצדק ע"י הפגנות מבטאת את הביקורת על כך שמערכת המשפט מקבעת מעמדות ומאפשרת לתרבות מיושנת ולא מוסרית להתקיים.

בנוסף, ניתן לומר כי המערכת התרבותית משתנה - עקב **הפגנות הענק** ולמעשה המשפט נמצא "פאזה אחת" אחרי המנהג ועל המערכת לצמצם את הפער ולבטא את המנהג החדש.

הגישה השנייה בה אגע היא "גישת הקונפליקט" -

גישה **מטריאליסטית** ביסודה, לפיה החברה אינה הומוגנית אלא ישנם **פערי מעמדות ויחסי כוחות מתמשכים**. על מנת **את המערכת השיפוטית יש להסתכל על יחסי הכוחות והבדלי המעמדות בחברה. המשפט משמש ככלי בידי הקבוצות החזקות בחברה על מנת לשרת אינטרסים אישיים ולגרום להקצאת משאבים לטובתם**. המשפט אינו מנסה לשנות את המצב הקיים.

במאמרו של רון חריס הוא מדגים זאת על מעמד האצולה באנגליה אשר באמצעות הסדרים מול הממשלה (מאסר חייבים, פשיטת רגל, ביהמ"ש לתביעות קטנות וכו') הם מנצלים את המעמד הנמוך וניצלים מלשלם חובות.

ביקורת על גישה זו היא כי **אינה יודעת להתמודד עם קיום "זכויות האדם"**, למה הן נועדו? התשובה לכך היא שלפי גישה זו זכויות האדם הינן עמומות (מושגי סתום) ובכך החזקים יכולים להשתמש בהן לטובתן ול"תמרן" את המערכת השיפוטית על מנם להשיג את מבוקשם.

במקרה דנן, ניתן לראות כי הקבוצה השולטת בחברה בהודו היא הגברים- "**אדוני הארץ**". למעשה הגברים בהודו לקחו את המנהג הקיים בדת, פירשו ועיצבו אותו על מנת **שישרת את מעמדם וכוחם**. הזכות לכבוד, לחיים וביטחון (זכויות האדם) של הנשים אינן באות לידי ביטוי בהחלטות ביהמ"ש כמתואר ולא בפעולותיהן של **ה**. כמו כן, **על מנת להבין את מערכת האכיפה והשפיטה בהודו אפשר להסתכל על פערי המעמדות בחברה ולהבין מדוע המצב המשפטי נראה כך- הגברים הם השולטים והחלטות מערכת האכיפה והמשפט מחזקות עוד יותר את מעמדם ונותנות לגיטימציה להמשך התנהגותם**. למעשה המערכת המשפטית מבטאת את הפערים והקבוצות הקיימות בהודו **ומקבעת אותם**.

לסיכום, הן הגישה התרבותית והן גישת הקונפליקט מדגימות את מעמדם של הגברים שבא לידי ביטוי במערכת המשפט.

שאלה 2, מגבלת מקום עד 400 מלים (למגישים בכתב יד 20 שורות) (30% מציון הבחינה) - יש לענות על שני הסעיפים

בהמשך לכתבה המצוטטת בשאלה 1 דווח עוד כלהלן:

עם זאת, לאחר האונס הקבוצתי ב-2012 שהציב את הסוגיה באור הזרקורים, אומצו תיקונים משפטיים, בהם החמרת עונש המינימום במקרי אונס לעשר או לעשרים שנה, במקרים שבהם הקורבן נהרג. גם אופייה של הקורבן כבר לא נכלל בשיקולים לקביעת העונש, כשבעבר ההתנהגות המינית שימשה כמדד לקביעת אמינות המתלוננים. אך ריקבונה של המערכת לא נעצר בכך. בחלק מהמקרים שוטרים לא מתייחסים ברצינות לדיווחים שהם מקבלים בנושא, ובמקרים אחרים הם אפילו העבריינים עצמם.

פרטים נוספים המתגלים בימים האחרונים על מותה של הצעירה ממחישים כי מאחורי המעשה המכוער ניצבת ככל הנראה מערכת שלמה. הוריה מעידים כי לא כל המידע הגיע אליהם מיד, וכי בית החולים שינה גרסאות לאורך הדרך. לדבריהם, בתחילה דווח להם שבתם חולה, ולאחר מכן שהתאבדה. ההורים הוסיפו כי המשטרה מנעה מהם לראות את גופת בתם במשך שעות.

בנוסף, שמה של הנרצחת הודלף לתקשורת בניגוד לחוק, ושיפוצים החלו במחלקה שבה התבצע הרצח בעיצומה של החקירה, כששירותי הנשים וחדר נוסף הוסבו לאזורי מנוחה. זעם ההמונים בימים הראשונים שלאחר המקרה הביא לתקיפת המחלקה שבה התרחש הרצח, ודיווחים במדינה שופכים אור על דמותו של מנהל בית החולים, שהתגלה בהם כמאפיונר ללא יחסי אנוש שקיבל את משרתו בזכות קשריו.

העשורים האחרונים הביאו לשינויים חסרי תקדים בחיים ההודיים, והנשים נמצאות בלבם. תוחלת החיים הממוצעת של אישה הודית היתה 31 שנים ב-1947, וכיום עומדת על כ-70 שנה. תחת שלטונו של נרנדרה מודי נראה כי מקומן של הנשים בחברה השתפר. הוא נוטה שלא להתווכח עם מספרים, וכשמחצית מאוכלוסייתו הן נשים, הוא התחייב לקחת אותן בחשבון בעיצוב החזון שלו להודו החדשה. אך תוכניות והבטחות לשיפור איכות הבריאות, ההשכלה והיזמות לא יהפכו ליעילות ללא שינוי דרך החשיבה מן היסוד. השאלה כמה שנים יידרשו עוד להודו על מנת ליצור שינוי כזה, ומה המחיר שייצטרכו לשלם, עומדת בעינה. אך השינוי בלתי נמנע, והפטריארכיה תצטרך להתרגל לכך

א. כיצד התנהגות המשטרה ומערכת האכיפה המתוארות בכתבה משפיעות על הציות לחוק?

ב. בכתבה צוין כי תכניות והבטחות לשיפור איכות הבריאות, ההשכלה והיזמות אינן מספקות כדי לחולל שינוי. איזה תפקיד תכניות אלו יכולות למלא ומה עוד נדרש על מנת לחולל שינוי?

-שימו לב שעניתם על שני הסעיפים-

א-ההתנהלות הכושלת של מערכת האכיפה בכך שהסתירו פרטים, הדליפו לתקשורת, שיבשו את החקירה ופעלו בחוסר אמינות למעשה משפיעים ישירות על מידת הציות לחוק.

ישנם שלוש גישות לפיהן מידת הציות של האדם מושפע:

1- הגישה הרציונלית-גישה לוגית לפיה האדם שוקל את הנזק מול התועלת. בגישה זו רתעה ישנה משקל משמעותי.

2- הגישה הנורמטיבית-גישה לפיה אדם יציית לחוק מטעמים מוסריים וסנקציות חברתיות.

3- **גישת הלגיטימציה של טיילור אשר רלוונטית למקרה דנן:** גישה לפיה אדם יציית לחוק לפי מידת הלגיטימציה (אמון) שהוא נותן במערכת האכיפה והשפיטה. טיילור ערך מחקר המתמקד במתן לגיטימציה בשוטרים כשחקן מרכזי. אחת ממסקנותיו היא כי לקבוצות שונות יש מידת לגיטימציה שונה במערכת, זה יכול להיות מושפע מחינוך, דת, קבוצת השתייכות, אכזבה מהמערכת וכו'.

מה משפיע על הלגיטימציה לחוק? ההליך הפורצדורלי והתוצאה. ההליך הפורצדורלי משמעותו היא שנעשה הליך הוגן, הנאשם השמיע את קולו ונימוסי בית המשפט. התוצאה- הכוונה היא תפיסת התוצאה המשפטית כהוגנת ונכונה.

במקרה דנן, **ישנה פגיעה קשה בלגיטימציה הנרכשת בהליך הפורצדורלי.** ההליך התנהל בצורה כושלת, לא יצר אמון כלפי הוריה, כלפי החברה וכלפי שאר הרופאות שעומדות בסכנה זו. **יש כזבה ממערכת האכיפה** אשר יוצרת חוסר אמון בה ובכך יורדת המטוביצייה לציות לחקיקה. מערכת האכיפה נתפסת כלא לגיטימית, ככושלת וככזו שלא ניתן לסמוך עליה-מה שיכול להוביל לפנייה למערכות א-פורמליות (כמו במאמרה של הדר דנצינג).

ב-נרנדה מודי שואף לשפר את מקומן של נשים בחברה ע"י שיפור איכות הבריאות, ההשכלה והיזמות. תכניות אלו אכן יכולות להוביל לפיתוח אישי של הנשים בחברה בהודו, להיות נשים משכילות ושאפתניות. אך לדעתנו, החשיבות שיש לשים דגש עליה לפי הכתבה המצוטטת היא **שבירת המעמדות בין נשים לגברים וערעור יחסי הכוחות ביניהם.**

יובל פלדמן במאמרו חקר את הציות לחוק ואת דעיכת ההשפעה של **המערכת הפורמלית** ככזו שמפיעה עליו. הוא תיאר מקרה בו משפיעים על אזרח לשלם מיסים- פעם אחת דרך הפחדה ופעם שנייה דרך העלאת מודעות. הממצאים הם כי **העלאת המודעות השפיעה בצורה חיובית יותר.** לכן, במקרה דנן אני סבורה כי לממשלה יש תפקיד חשוב **בחינוך מגיל צעיר והעלאת המודעות להשלכות האונס על האישה ועל החומרה של המעשה.**

במקביל לכך, על מנת למגר את האלימות כלפי הנשים ולבסס את מעמדן יש צורך **בהגברת האכיפה והתנהלות תקינה של מערכת האכיפה כדי ליצור לגיטימציה שתוביל לציות לחוק.** השוטרים צריכים להיות שומרי חוק אשר מונעים מרצון להגן על הנשים ולשפר את מעמדן. ברגע שהמשטרה ומערכת המשפט תתנהל כראוי גם האזרחים יוכלו לשתף פעולה, שכן המשטרה צריכה ותלויה באזרחים כי אינם יכולים להיות בכל מקום (לפי מחקרו של טיילור).

לסיכום, על מנת לחולל שינוי יש לשפר את האכיפה, המודעות, החינוך ומידת הלגיטימציה.

26

(2)

יפה.

שאלה מס' 3 (20 נק'):

שאלה 3, מגבלת מקום עד 250 מלים (למגישים בכתב יד 15 שורות) (20% מציון הבחינה) - יש לענות על שני הסעיפים

במאמרה יופי תירוש סוקרת סיפור אונס המתואר בע"פ 3031/98 מדינת ישראל נ' דן שבתאי ומציגה שתי גישות עיקריות ושונות להצגת הסיפור.

א. אילו שתי גישות היא מזהה בפס"ד? במה השוני בין שתי הגישות בא לידי ביטוי? (עד 50 מלים).

ב. בהתבסס על חומר הקריאה והשיעורים, הביעו את עמדתכם בנושא, האם אתם מסכימים עם המאמר או לא? הבעת העמדה יכולה להיות הסכמה או אי הסכמה עם האמור במאמר אך היא חייבת להיות מבוססת ומוסברת ויכולה להתייחס גם לסוגיות אקטואליות (עד 200 מלים).

-שימו לב שעניתם על שני הסעיפים-

תירוש מציגה מאמר ביקורתי על הפס"ד בו מתואר מקרה של אונס בין בני זוג אשר נפרדו ולאישה יש בן זוג חדש.

תירוש אומרת שבחירת **מילים** של שופט היא כמו "**פילטרים צבעוניים**" אשר משפיעים על דעת הקורא וההזדהות. ניתן לראות איך כל שופט מציג ומצייר את אותו מקרה בצורה שונה לחלוטין:

קדמי (ואנגלדר מצטרף אליו)- מתאר את מקרה האונס בצורה "רזה", מזוית מרוחקת וחסרת פירוט ממשי על הנעשה. קדמי מתאר את האישה **כמושא שנעשים עליו פעולות**. כל אלו יוצרים אצל הקורא **ריחוק וחסר הזדהות למקרה**. קדמי בפסיקתו מבקר את הגישה הפמניסטית ולמעשה "**מצדיק**" את מקרה האונס בכך שלאישה יש בן זוג חדש (למרות שהם פרודים), מעין אונס בקינטור. קדמי **מפחית מחומרת המעשה** ומציג את הבעל כדמות חיובית - חובש שעשה שירות צבאי.

דורנר-מציגה את האונס לפרטי פרטים **בצורה מוחשית שמעוררת סלידה וגועל**. מתארת את האלימות הקשה (הגרירה למקלחת, מעשה האונס) שנעשה ואת **חומרת המעשה**. דורנר מתייחסת לכך כאל אונס רגיל, ומדגישה את החשיבות החברתית באכיפת אונס בין בני זוג וההשפעה שיש לפסיקה על כך.

אני מסכימה עם דעתה של תירוש כי יש חשיבות לשפה ולתיאור של השופטים ברמת ההזדהות עם המקרה והזדהות עם הפסיקה. באופן אישי, לאחר קריאת פסיקתה של דורנר הבנתי את רמת החומרה והזעזוע של המקרה - בכך פס"ד זה מדגים את החשיבות בבחירת המילים. כמו כן, אני מסכימה עם אמירתה של תי פסיקה כמו של קדמי מקבעת מעמדות ומגבירה את ההפרשים בין נשים לגברים בתודעה שהיא יוצרת אצל הקורא. יש כאן ביקורת מוצדקת על הגישה התרבותית כזו שמקבעת מנהגים לא ראויים ולכן הפסיקה צריכה להתקדם ולשקף נורמות ראויות.

שאלה מס' 4 (1 נק')

טיוטה - הכתוב בתיבת טקסט זו לא ייבדק.

